

Hjerne, køn og psykisk lidelse på teologi

Kurser udbudt i samarbejde med DIS

Af lektor, ph.d. René Rosfort

DIS og Det Teologiske Fakultet

Det Teologiske Fakultet har i snart 20 år samarbejdet med non-profit uddannelsesorganisationen DIS. Navnet DIS var oprindeligt en forkortelse for *Danish Institute for Study Abroad*, men akronymet måtte i 2016 ofres i ekspansionens navn, da organisationen udvidede sine undervisningsaktiviteter til Stockholm. DIS er dermed blevet en skandinavisk uddannelsesorganisation og hedder nu blot DIS med variationerne: *DIS: Study Abroad in Scandinavia*, *DIS: Copenhagen* og *DIS Stockholm*. DIS blev grundlagt i 1959 af studerende og lærere på KU, der ønskede at styrke det internationale samarbejde mellem Danmark og USA. DIS specialiserer sig i studieophold af ét semesters varighed for BA-studerende fra særligt udvalgte amerikanske universiteter. DIS er vokset voldsomt over de sidste 60 år, fra 27 studerende ved åbningen i 1959 til 1416 studerende i forårssemesteret 2019. Fakultetet har igennem årene udbudt et varierende antal kurser i samarbejde med DIS. Disse kurser har siden begyndelsen været forbundet med Søren Kierkegaard Forskningscenteret (SKC) og varetaget hovedsageligt af forskere fra SKC.

På nuværende tidspunkt udbyder fa-

kultetet 6 faste semesterkurser i samarbejde med DIS, hvoraf tre varetages af K. Brian Söderquist (som har undervist denne type kurser siden 2000) og tre af undertegnede (der har udbudt kurser i samarbejde med DIS siden 2013). De 6 kurser har vidt forskellige temaområder. Brian Söderquists kurser er orienteret mod Kierkegaard studier (*Kierkegaard's Authorship: On the Loss and Recovery of Meaning*), religionsfilosofi (*Religion in Crisis: Philosophy of Religion After the Death of God*) og eksistentialisme (*Making of the Modern Self: Existential Philosophy*), hvor mine egne kurser derimod behandler filosofiske aspekter af samtidige temaer som køn (*Philosophy of Gender*), hjerne (*The Ethical Brain: Philosophy and Neuroscience*) og psykisk lidelse (*Philosophy of Mental Health*). Alle kurser udbydes på engelsk, og antallet af studerende på de seks kurser ligger nogenlunde stabilt på henved 120 studerende per semester. Langt størstedelen af de studerende er amerikanske studerende fra DIS, men kurserne er også besøgt af udvekslingsstuderende af forskellige nationaliteter, KU-studerende fra andre fag, studerende fra andre danske universiteter, studerende fra Åbent Universitet,

studerende på masteruddannelse og ikke mindst teologistuderende fra vores eget fakultet. De amerikanske studerende er BA-studerende i begyndelsen af deres uddannelse, mens de resterende består af BA-studerende, KA-studerende og efter- og videreuddannelsesstuderende. Kursusdeltagerne kommer ikke blot fra mange forskellige lande, men også fra mange forskellige fag. Den største andel af de studerende kommer fra samfunds-, natur- og sundhedsvidenskabelige fag, og der er overraskende nok ganske få humanister på kurserne og endnu færre, som har filosofi eller teologi som deres hovedfag. Dette skyldes sandsynligvis, at langt størstedelen af de amerikanske studerende på DIS kommer fra en ikke-humanistisk baggrund. Dog spiller det sikkert også en rolle, at alle seks kurser er udbudt på engelsk, og at de er filosofikurser med en stærk tværfaglig orientering.

Teologi, naturalisme og etik

K. Brian Söderquists kurser ligger i umiddelbar forlængelse af de kernetemaer, der udgør forskning og undervisning i Etik og Religionsfilosofi. Det er denne gren af den systematiske teologi og den del af den teologiske uddannelse, hvorunder alle seks kurser udbydes. Mine egne tre kurser kan derimod ved første øjekast forekomme fjernt fra de teologiske og filosofiske problemstillinger, der arbejdes med på fakultetet. Jeg vil derfor i det følgende forsøge at forklare, hvordan jeg i udviklingen af mine tre kurser tager afsæt i og undersøger aktuelle etiske udfordringer, der er af afgørende betydning og relevans for teologiske og filosofiske undersøgelser af mennesket. Før jeg beskriver de enkelte kurser, vil jeg

først oprids den systematiske struktur, som udgør det didaktiske skelet i alle tre kurser samt det gennemgående problemfelt, som kurserne har tilfælles.

Jeg anser historisk sans, analytisk skarphed og praktisk orientering for tre af de dyder, der udmærker det teologiske studium og adskiller det fra andre fag i det universitære landskab. Disse skal ikke forstås som tre uafhængige grene af teologien, men tre forbundne aspekter af den struktur, der kendetegner den teologiske erkendelsesproces. Jeg har derfor valgt at bygge mine kurser op omkring denne struktur (hver session er af 2½ times varighed): Introduktion (1 session), Historie (2 sessioner), Teori (5 sessioner) og Praksis (4 sessioner). Formålet med denne strukturelle opbygning er at styrke den studerendes historiske sans for kursets problemstilling og gennem den historiske baggrund at udvikle den studerendes analytiske og systematiske refleksion for endelig at diskutere de praktiske implikationer og udfordringer af denne kombination af historie og teori. Jeg har igennem årene arbejdet mig frem til denne struktur, og jeg har erfaret, at den formår at formidle en filosofisk metode på en måde, der gør det muligt for studerende på forskellige uddannelsesstrin og med vidt forskellige faglig baggrund at forstå og undersøge filosofiske aspekter af tværfaglige emner som hjerne, køn og psykisk lidelse.

Ud over denne strukturelle opbygning deler de tre kurser også tematisk udgangspunkt, eftersom de alle tre behandler aktuelle etiske problemer i kølvandet på den tiltagende naturalisering af den menneskelige identitet. Naturalisme er bredt forstået den teoretiske kulmination

af den rivende natur- og sundhedsvidenskabelige udvikling, der har været undervejs, siden Darwin publicerede sin revolutionerende bog om artens oprindelse i 1859. Naturalisme kan betegnes som en radikal form for sekularisering, der ikke blot afviser religion og religiøsitet, men tilmed forsøger at erstatte humanistiske og samfundsvidenskabelige teorier om mennesket med naturvidenskabelige forklaringer. Jeg anser naturalisme for en af de mest afgørende udfordringer for samtidig teologisk forskning, eftersom naturaliseringen af den menneskelige identitet i form af biologiske forklaringsmodeller af centrale teologiske temaer som fx lidelse, ansvar, kærlighed og håb er så gennemgribende, at teologiske tilgange til mennesket og dets eksistentielle vilkår og udfordringer ikke kan se bort fra denne udvikling. Kurserne er på mange måder en naturlig udløber af min postdoc-ansættelse fra 2008-2012 på *Center for Naturalisme og Kristen Semantik*, et Centre of Excellence, som fakultetet husede i perioden 2008-2013 under ledelse af Niels Henrik Gregersen og Troels Engberg-Pedersen. På baggrund af mine erfaringer fra dette center er jeg kommet frem til, at den naturalistiske udfordring af teologien bedst lader sig forstå og behandle gennem et etisk perspektiv. Etik skal her forstås i den brede betydning, som danner grundlag for forskning og undervisning i Etik og Religionsfilosofi på fakultetet. Det vil sige et etisk perspektiv, der ikke alene består i arbejdet med klassiske og samtidige etiske teorier, om end et grundigt kendskab til etiske teorier naturligvis er en nødvendig forudsætning for et etisk perspektiv. Etik i denne forstand rækker ud over arbejdet

med eksplicite etiske teorier og arbejder med undersøgelser af grundlæggende problemer vedrørende menneskets selvforståelse i forholdet til sig selv, verden og det andet menneske som fx autonomi, lidelse, ansvar, selverfaring, følelser, rationalitet. Det er dette etiske perspektiv, der udgør den systematiske kerne i de tre kurser, som jeg udbyder. Jeg vil afslutningsvis give en kort præsentation af disse kurser.

Hjerne, psykisk lidelse og køn

Kurset *The Ethical Brain: Philosophy and Neuroscience* beskæftiger sig med den voldsomme ekspansion af hjerneforskning i videnskaberne og i samfundet generelt. Hjerneforskning har i de sidste tyve år bevæget sig stadig mere ind på områder, der tidligere var forbeholdt humanistisk, samfundsvidenskabelig og teologisk forskning. Fra at være et specifikt og begrænset område inden for den biomedicinske forskning har hjerneforskningen udviklet sig til en ambitiøs tværfaglig videnskab. Der er ifølge ledende hjerneforskere i dag ikke grænser for, hvad hjerneforskningen kan løse af eksistentielle problemer. Hjerneforskningen bliver fremstillet som den teoretiske nøgle, som filosoffer, teologer, økonomer, kunsthistorikere har manglet i deres århundred- og årtusindlange forsøg på at forstå menneskelivet og løse eksistentielle og samfundsmæssige udfordringer. Gennem et arbejde med paradigmatiske etiske teorier (Aristoteles, Hume, Kant og Mill) undersøger og diskuterer dette kursus hjerneforskningens mere specifikke forsøg på at løse etiske problemer i forbindelse med menneskets følelser, selvforståelse og lidelse.

Kurset *Philosophy of Mental Health* undersøger forskellige teoretiske og praktiske perspektiver på den voldsomme stigning i psykiske sygdomme, som de vesterlandske samfund har været vidne til igennem de sidste to årtier. På trods af, at vi aldrig har vidst så meget om hjernen som nu, og at den biomedicinske forskning vedbliver at forbedre vores sygdomsforståelse, forekommer vi hjælpeløse over for, hvad der er blevet kaldt en epidemi af psykisk sygdom. På baggrund af gennemgang af historiske og filosofiske perspektiver på forholdet mellem sundhed og sygdom undersøger kurset forskellige teoretiske forklaringsmodeller for psykisk sygdom (biologiske, sociologiske og fænomenologiske). Derudover diskuterer kurset etiske udfordringer i forbindelse med terapeutiske tilgange til psykisk lidelse med et særligt fokus på spørgsmålet om det gode liv i terapeutisk sammenhæng.

Kurset *Philosophy of Gender* beskæftiger sig med det menneskelige køns mange aspekter med et særligt fokus på

intersektionalitet, dvs. på den omstændighed, at vi ikke kan forstå køn uden at artikulere og diskutere andre centrale aspekter af den menneskelige identitet som race, klasse og seksualitet. Gennem en filosofisk diskussion af udviklingen i det tyvende århundrede fra feminisme til kønsstudier sætter kurset fokus på forskellige teorier om det menneskelige køn (biologiske, sociologiske, fænomenologiske og queer teoretiske). Et gennemgående tema på dette kursus er spørgsmålet om identitet og autonomi, og i hvilken grad vi er i stand til at vælge vores køn og seksualitet. Spørgsmål om selvbestemmelse, objektivisering og diskrimination bringer traditionelle etiske teorier i spil og formår at udfordre disse teorier med nye perspektiver.

Dette sidste punkt om at bringe nye perspektiver til klassiske etiske problemstillinger er et gennemgående tema på alle tre kurser, og det er ikke mindst dette tema, der er med til at gøre kurserne teologisk interessante – og spændende for mig at undervise.